

ANTANO ULPIO PUOSELĖTI DARBAI TĘSIAMI

Dr. Regina Varnienė

Antanas Ulpis darbo kabinete. 1969 m.

Šių metų vasarį paminėjome žymaus Lietuvos kultūros veikėjo, spaudos ir bibliografijos žinovo Antano Ulpio (1904-1981) 100-ąsias gimimo metines. Nuo pat ankstyvos jaunystės jo gyvenimas glaudžiai siejosi su knyga. Antanas Ulpis beveik dvidešimt metų (1923-1940) dirbo knygų leidimo bendrovėje "Kultūra" Šiauliuose.

1945 m. kovo 29 d. įkūrus Lietuvos knygų rūmus, kurie savo veiklą pradėjo 1946 m., jų direktoriumi paskirtas Antanas Ulpis vadovavo jiems daugiau nei 30 metų.

Pirmuosiuose Knygų rūmų nuostatuose, patvirtintuose 1947 m., iš esmės buvo numatytos pagrindinės valstybinės bibliografinės tarnybos funkcijos: gauti šalies spaudinių privalomuosius egzempliorius ir paskirstyti bibliotekoms, rinkti bei saugoti ne tik Lietuvos, bet ir lituanikos leidinius, rūpintis valstybine jų registracija bei statistine apskaita, rengti ir leisti einamosios valstybinės, nacionalinės retrospektyviosios ir suvestinės bibliografijos rodykles, centralizuotai kataloguoti, teikti bibliografinę informaciją, dirbti metodinių, mokslinių bei propagandinių darbų.

Pirmajam Knygų rūmų direktoriui teko visi organizacinio kuriamojo darbo sunkumai, juoba kad šis darbas buvo pradėtas sunkiais pokario metais. Sumaniai sprenddamas finansavimo klausimus, jis suprato, kad darbo sėkmė labai priklauso nuo darnaus kolektyvo suformavimo. Todėl jis telkė jau darbo patirties turinčius bibliografus bei traukė naujas perspektyvias jėgas. Ilgainiui direktoriaus pastangų dėka buvo suburtas darnus ir kvalifikuotas kolektyvas.

Didžiulės reikšmės darbas, kurį Antano Ulpio iniciatyva atliko Knygų rūmų kolektyvas, yra Lietuvos nacionalinės spaudos archyvo sudarymas. Ypač daug pastangų teko padėti kaupiant spaudinius, išleistus iki 1945 m. Antanas Ulpis atliko didžiulį darbą sudėtingomis pokario sąlygomis organizuodamas tūkstančių retų knygų bei serialinių leidinių gelbėjimą iš naikinamų, be priežiūros likusių bibliotekų.

Dideliu Antano Ulpio nuopelnu reikėtų laikyti ir sukurta Lietuvos privalomojo egzemplioriaus instituciją, kuri yra bet kurios valstybinės bibliografijos tarnybos gyvavimo garantas. Nemažų direktoriaus pastangų dėka Knygų rūmams buvo paskirtas nemokamas privalomasis egzempliorius, perspektyvoje turėjęs užtikrinti visavertę bibliografinę apskaitą šalyje.

Valstybine bibliografija tarpukario nepriklausomoje Lietuvoje rūpinosi Bibliografijos institutas prie VDU bibliotekos, rengęs ir leidęs einamosios valstybinės bibliografijos leidinį "Bibliografijos žinios" (1928-1943m.). Einamosios bibliografijos leidiniai Lietuvoje po karo pasirodė 1947 m. Knygų rūmai susidūrė su nemenkais metodikos, leidybos bei platinimo sunkumais. Šio darbo baro reformos sėkmė priklausė nuo direktoriaus iniciatyvos ir atkaklumo.

Iki šeštojo dešimtmečio pabaigos buvo užpildytos 1940-1948 m. laikotarpio sovietinės spaudos apskaitos spragos. Vėliau pereita prie sovietinės spaudos jungtinių valstybinės bibliografijos rodyklių rengimo.

Antanas Ulpis daug dėmesio skyrė fundamentinio lietuvių retrospektyviosios nacionalinės bibliografijos leidinio, apimančio 1547-1940 m., parengimo idėjai. Direktoriui buvo repertuarinės bibliografijos darbų iniciatorius bei aktyvus puoselėtojas. Iš lietuvių nacionalinės bibliografijos programoje numatytų veiklos barų daugiausia buvo nuveikta rengiant A serijos veikalus. 1969 m. pasirodė pirmasis tomas, skirtas 1547-1861 m. spaudai. Šio tomo sudarytojams, tarp jų ir atsakingajam redaktoriui A. Ulpiui, 1971 m. buvo paskirta Respublikinė premija. 1977 m. išleistas kontrolinis sąrašas "Knygos lietuvių kalba, 1905-1917 m."

Antanas Ulpis redagavo daugumą Knygų rūmų leidinių, savarankiškai ar kartu su kitais parengė keletą bibliografijos darbų. Jis buvo Sąjunginių knygų rūmų mokslinės komisijos, Lietuvos TSR valstybinės tarpžinybinės biblio-

Įėjimas į Knygų rūmus iš buvusios Rašytojų (dabar K. Sirvydo) gatvės. XX a. 6-asis dešimtmetis

tektų komisijos tarybos narys, mokslo darbų "Knygotyra" redakcinės kolegijos narys, "Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" ir "Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos" mokslinis konsultantas. Nemažai laiko ir energijos skyrė mokslo tiriamajai veiklai - tyrinėjo bei rinko Lietuvos ir lietuviškos spaudos slapyvardžius, medžiaga periodinės spaudos istorijai. Sąjunginiuose ir respublikiniuose bibliografų pasitarimuose skaitė pranešimus, paskelbė straipsnių, skirtų valstybinės bibliografinės apskaitos problemoms.

Minint šios ypatingo darbštumo, reiklios pirmiausia sau asmenybės 100-ąsias gimimo metines, norėtuši susieti jo pradėtus ir puoselėtus darbus su LNB Bibliografijos ir knygotyros centro darbais. Kartu norėtuši tikėti, kad Antanas Ulpis, matydamas daugelio jų tęstinumą, ne tik pasidžiaugtų, bet ir paskatintų naujovėms ir perspektyvoms.

Reikšmingiausi Antano Ulpio pradėti valstybinės einamosios ir nacionalinės retrospektyviosios bibliografijos darbai yra tęsiami. Pritaikyta šiuolaikinė moderni technologija sudatė galimybę operatyviai pateikti bibliografiją ne tik Lietuvos vartotojams per Lietuvos integralią bibliotekų informacijos sistemą (LIBIS), bet ir pasauliui. LIBIS struktūroje sukurtas Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas, įgalindamas vienkartinį informacijos apdorojimą ir įvairiapusį jos panaudojimą, leidžia taupyti taip trūkstantis lėšas, skiriamas Lietuvos bibliotekoms.

LNB Bibliografijos ir knygotyros centras tapo aktyviu daugelio tarptautinių duomenų bazių ir sistemų partneriu dalyvaudamas tarptautinės standartinės numeracijos sistemoje ISSN, ISBN, ISMN, teikdamas bibliografinius įrašus į Europos senų spaudinių (1455-1830) kompiuterinę

duomenų bazę (HPB), Skandinavijos ir Baltijos šalių serialinių leidinių duomenų bazę (NOSP) ir informuodamas pasaulį apie Lietuvos leidybą.

Daug dėmesio skyręs slapyvardžių tyrinėjimui bei jų rinkimui, Antanas Ulpis teigiamai įvertintų Bibliografijos ir knygotyros centro darbuotojų pastangas tęsti jo pradėtą darbą. Šiomet minint lietuviškosios spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo 100-ąsias metines, dešimties metų darbą rengiant slapyvardžių sąsiuvinius apvainikuos išleistas dvitomis lietuviškųjų slapyvardžių sąvadas.

Būdamas strateginio mąstymo žmogus, pateikęs ne vieną bibliografijos rengimo koncepciją, Antanas Ulpis taip pat pasidžiaugtų konkrečiomis bibliografijos ir knygotyros specialistų iniciatyvomis bei projektais tobulinant bibliografinę apskaitą šalyje, rengiant tolesnę LIBIS vystymo strategiją - virtualios bibliotekos sukūrimą, numatant kur kas didesnes Lietuvos kultūros paveldo apsaugos bei informacijos apie jį sklaidimo galimybes, integruojantis į bendrą pasaulio informacijos infrastruktūrą.

Matydami tokią šių dienų sąsają su Antano Ulpio pradėtais ir puoselėtais darbais, galime pasakyti, kad jis it šiandien gyvas — ne tik kartu dirbusių ir jį pažinojusių žmonių širdyse, bet ir gausiuose darbuose, kurie įrašė jo vardą į Lietuvos kultūros istoriją.